

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Medlemsblad for Helsingør Museumsforening Nr. 2, Juni 1998

Museumsnoter

Forening og Museum har i mange år været beriget med større og mindre artikler om diverse emner af historisk, topografisk art. Redaktionen finder imidlertid, at det er væsentligt for et blad som dette, hvis primære formål er at orientere Museumsforeningens medlemmer om, hvad der sker på museerne, at fortælle lidt om de mange ting, der indkommer til museernes samlinger samt nærmere om museernes udgravninger, undersøgelser og forskningsvirksomhed. Bladet skal jo ikke blot være en miniudgave af årbogen med diverse artikler, som af den ene eller anden grund ikke kan komme i årbogen. Derfor vil rubrikken „Museumsnoter“ blive prioriteret i bladet (dette nummer, hvor noterne fylder hele bladet, er dog en absolut undtagelse) og i vor jagt på stof, vil søge at vride armen om på de museumsmedarbejdere, der arbejder med spændende ting, så de skriver lidt om det i vort blad. Det kunne jo da også ske, at vore læsere bidrog med supplerende oplysninger om de genstande, museerne modtager. Alt dette ændrer dog ikke vort ønske om, at modtage godt og læseværdigt stof fra Museumsforeningens medlemmer og andre interesserede.

Forsidebilledet:

På side 9 kan De læse museumsinspektør Lone Hvass' beretning om udgravningen i Kongensgade, hvor museet fandt inventar fra renæssancens veludstyrede bolig. Fotografiet her er optaget omkring 1970 og viser det område, hvor udgravningen blev foretaget i forbindelse med et forestående boligbyggeri på stedet. Huset i baggrunden er Allégade 7, hvis baghus (kun taget ses) blev nedrevet maj 1998. Forrest ses en bygning med særegen gavlf. Den var opført i 1700-årene, måske som en del af et gartneri på stedet. I hvert fald blev huset nedrevet i forbindelse med anlæget af Kronborgvej i 1970'erne.

FORENING & MUSEUM

Kenno Pedersen
(ansvarshavende)
Lone Hvass
Lars Bjørn Madsen

Tryk: A-print, Espergærde

Forening & Museum

er et medlemsblad for Helsingør Museumsforening og udkommer med 4 numre om året i marts, juni, september og december. Stof til bladet indsendes til Helsingør Museumsforening/ Helsingør Bymuseum, Hestemøllestræde 1, 3000 Helsingør, tlf: 4 9 2 1 0 0 9 8 .

Nye medlemmer

kan indmelde sig ved henvendelse til Helsingør Bymuseum eller til Jens Erik Nielsen, Rolighedsvej 17, 3000 Helsingør, tlf: 4921-7087.

MUSEUMSNOTER

Et ubekendt stykke billedskærerarbejde

Museet modtog for nogen tid siden henvendelse fra Mytte Fentz, Bøgsted Hovedgaard i Alstrup ved Hjørring, der ønskede nærmere oplysninger om det her viste billedskærerarbejde udført i træ og bemalet på krideret grund. Henvendelsen her til museet skyldes, at genstanden, der nu hænger på Bøgsted Hovedgaard, skulle stamme fra Helsingør. Museet har ikke umiddelbart noget bud på proveniensen og overlader derfor den videre forskning til dette blads læsere.

Umiddelbart synes billedskærerarbejdet at stamme fra det 17., senest første halvdel af det 18. århundrede. Det er symmetrisk opbygget med rocailler og overflødighedshorn, i midten den delvis blomsterfestondækkede udbuede plade, hvor man på slige sager har kunnet anbringe en indskrift eller et familievåben. Her er der tale om stjerner på blå bund. Under denne er anbragt 2 puttier, altså børnehoveder, her med vinger som engle. Der foreligger ingen oplysninger om spor på genstandens bagside, som kunne fortælle om

måden, det har været benyttet, men der er næppe tvivl om, at der har været tale om et interiørarbejde og ikke en udvendig dekoration. Man fristes til at henføre arbejdet til en kirke, hvor det kunne have været en del af et epitafium eller andet, måske kasseret inventar. Hvis det virkelig er fra Helsingør, og der er tale om kirkeinventar, hvad det absolut ikke nødvendigvis behøver at være, kunne det være fra Sct. Mariæ Kirke, hvor arkitekten H.B. Storck under sin restaurering af samme omkring århundredskiftet var noget hårdhændet, hvad angik kassation, bl.a. af pulpiturerne. Har vore læsere et bud?

Istandsættelse af Stengade 63/Sct. Annagade 1-3

Ved renovering dette forår af direktør Ole Petersens hjørnehus op til Rådhuset i Stengade, dér, hvor herremodeforretningen Regent sidst havde til huse, har man fjernet et tykt lag mørtelpuds på gavlen samt sidehusfacaden mod Sct. Annagade. Derved kom et intakt bindingsværkshus i 12 fag til syne på sidehusets første sal, ligesom hovedhusets gavl havde originalt bindingsværk bevaret ud for første sal. I de udmurede tavler er der klare spor efter de første vinduer, som i overensstemmelse med baroktiden har været inddelt med tvær- og lodpost omkring fire lige store rammer, der igen har været inddelt med sprosser og hver fire ruder. Mod Sct. Annagade findes der til bevaret fem vinduer fra perioden i slutningen af 1700-tallet, hvor man gik over til klassicistiske dannebrogsvinduer med en enkelt tværsporse i underrammerne.

På et fotografi fra 1860'erne (side 5) ses tilsvarende dannebrogsvinduer i

forhusets facade mod Stengade, såvel til stuen som førstesalen. Endvidere ses i et bredt midterfag en hoveddør med tilhørende granittrappe i to trin. Til venstre for indgangen var der nedgang til en kælder, og over kældertappen ses to butiksvinduer. Et fotografi fra begyndelsen af 1900-tallet viser uændrede vinduer til førstesalen mod Stengade, medens underetagen ifølge projekttegninger fra 1898 var blevet forsynet med større butiksvinduer. Rammerne i de fem bevarede dannebrogsvinduer er senere gjort småsprossede som palævinduer, der i første del af 1800-tallet er blevet suppleret med et par nye småsprossede dannebrogsvinduer ud mod Sct. Annagade. På de nævnte fotografier er bindingsværket overpudset og kalket. Taget er belagt med tegl, der endnu er bevaret. Det samme gælder de profilerede hovedgesimser af træ til både Stengade og Sct. Annagade. Det sidste sted har endvidere en kordonagtig gesims som overgang mellem etagerne. I det indvendige er ydermere blotlagt bjælker med en dimension på 7 x 9" i godt 10 alen eller 6 meters længde.

Næste nummer af Forening og Museum

udkommer 1. september. Sidste frist for indlevering af stof til bladet er 1. august.

Bjælkerne i sidehuset er høvlede og forsynede med et liggende karnisprofil, som godt gør at bygningen må dateres tilbage til tidligt i det 18. århundrede, måske tidligere. I 1933 blev underetagerne til alle 4 bygninger i hjørnegården lagt sammen ifølge tegninger af arkitekt Volmar Drosted, og dette flotte rum med store butiksruder samt stor loftshøjde skal i princippet genbruges ved ny indretning i 1998 til kontorer og møderum omkring en lysgård i midten. Der satses for det autentiskes skyld på bevaring af de 5-7 dannebrogsvinduer i førstesalen, hvortil føjes en række nye vinduer i tilsvarende format med koblede rammer. Tegltaget og murværket bibeholdes, og desuden ønskes det fremdragne

Det ældste fotografi vi har af ejendommen Stengade 63, må være optaget mellem 1866-70, hvor gæstgiver Jens Chr. Madsen drev hotel i naboejendommen og J.P. Graae havde sin tobaksforretning overfor. Her er huset vist i noget nær sin oprindelige skikkelse.

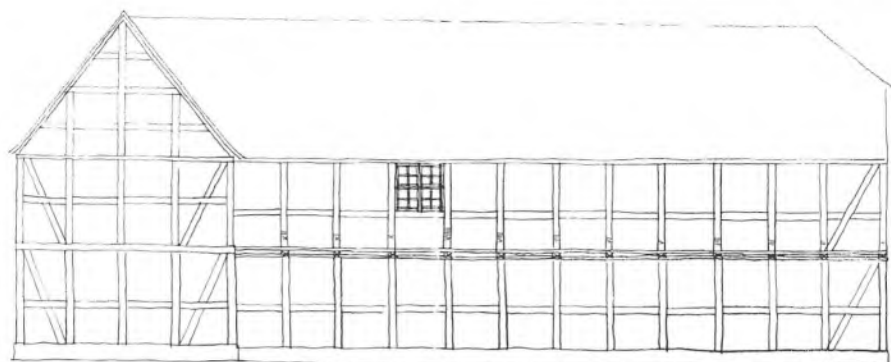
bindingsværk bevaret for eftertiden. Eventuelle ændringer i forhold til det eksisterende er omfattet af byplanvedtægten. Ellers er bevaring af et sådant hus et spørgsmål om at se på helheder og detaljer. Derfor er der efter Kommunens Byfornyelsesafdelings opfattelse en opgave for Bymuseet med hensyn til at få bygningshistorien for denne ejendom noget bedre klarlagt gennem arkivstudier og bygningsarkæologiske undersøgelser. Jo mere

viden vi har om huset og dets brug gennem tiderne, des større mulighed er der for at tage skyldigt hensyn til stedet og de interessante detaljer ved godkendelse og under udførelse af istandsættelsesprojektet. Det ville være interessant at vide, om sidehuset for eksempel først blev opført efter nedrivningen af nogle gamle slagterboder bagved ud til torvet, som da kaldtes slagtertorvet. Grunden, hvor de gamle boder stod, blev nemlig derefter overladt til snedker Henrich Jørgensen i Stengade 63. Han var død ved opmåling af slagtertorvet i 1751, hvor opførelsen af de afløsende slagterboder også var overstået. Ifølge brandtaksationsprotokollen for 1761 var

Stengade 63 er her fotograferet i slutningen af forrige århundrede, medens bygningen husede W. Marcussens isenkramforretning og firmaet Bodelsen & Vejby-Nielsen. Nu er hele underetagen omdannet til butik med tilhørende store vinduer.

hjørnegården ejet af en af byens rådmænd, Andreas Jacob Enghaven, og da stod såvel hovedhuset som sidehuset i deres nuværende 2 etager, og disse bestod endvidere af henholdsvis 11 og 12 fag. For med sikkerhed at følge gården tilbage til 1736, hvor vi har den første egentlige brandtaksation, må man imidlertid også se på naboejendommene i karréen. Måske ville læsning af skøderne for denne

STENGADE 63, HELSINGØR, OMKRING 1750; GAVL SAMT SIDEHUS UD TIL SANKT ANNA GADE.
 REKONSTRUKTIONSFORSØG, 3/4-1998 /JK

periode i begyndelsen og midten af 1700-tallet give nøjere svar på gårdens tilblivelse. Denne hjørnegård er en interessant hjørnestein i rådhuskarréen, og det er ikke så få vigtige handler, der er foregået i dens boder, stuer, sale eller kældre.

Jens Riis Jørgensen

Den afdækkede facade har givet god mulighed for at forsøge på en rekonstruktion af bygningernes oprindelige udseende. Her er gavlen samt sidehuset ud mod Sct. Annagade tegnet, som det kan have set ud i midten af det 18. århundrede. Det ene vindue er indsat på det sted, hvor den eneste oprindelige karm er bevaret og fortæller, at facaden oprindeligt har været udstyret med tidstypiske vinduer med 4 lige store, smårude, rammer. Rekonstruktionsforsøg v. Jens Riis Jørgensen, juni 1998.

Aldershvilevej

Byhistorisk Arkiv får mange forespørgsler vedrørende „mystiske“ vejnavne i Helsingør, som „da ikke eksisterer“. Det har da også længe været arkivets plan at udarbejde en bog om Helsingør Kommunes Vejnavne, de pågældende vejes historie, hvornår de er navngivet og hvad navnet kommer af. Det bliver dog ikke foreløbig, en sådan bog kommer på gaden, da det

koster megen tid og mange penge. Foreløbig er det dog sådan, at interesserede kan få oplysning om de fleste vejnavne ved henvendelse til arkivet, da vi har mange af disse registreret i vort EDB-system, der løbende bliver ajourført, når nye oplysninger kommer til.

Aldershvilevej er et af mange eksempler på veje, der har skiftet navn. Og også et af få eksempler på, at det af og til er vanskeligt at fastslå, hvad

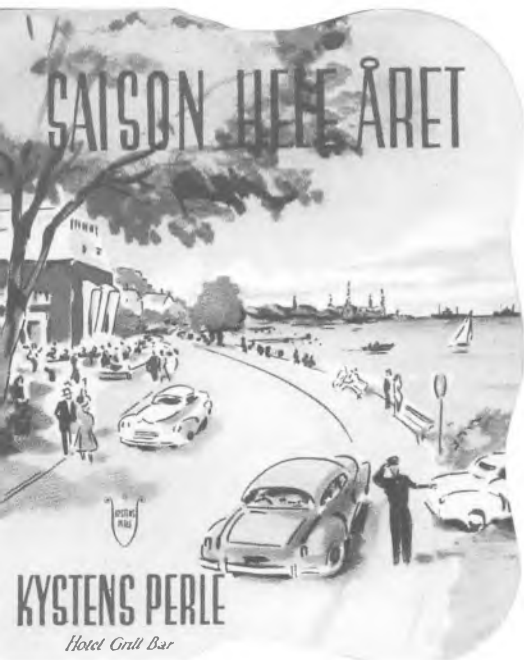
vejens nuværende navn er. Der er utvivlsomt tale om nuværende Frejasvej, idet vejen fik sit navn jfr. følgende byrådsbeslutning den 4. maj 1911: „Vejen fra Esromvej over Aldershviles tidligere Jorder (Matr. Nr. 64 og 23 af Markjorderne) skal benævnes Aldershvilevej.“ Gården Aldershvile lå ved nuværende Frejasvej og Odinsvej, og da dette område i 1920'erne for alvor blev ustykket og nye veje kom til, på-

pegede byrådet i 1924, at det ville være en fordel, hvis vejene i byens nye kvarterer blev delt i grupper og indenfor de enkelte grupper benævnt med ensartede navne, f.eks. at et område fik vejnavne efter „den danske Sagnhistorie og Gudelære“. Som bekendt er dette blevet en realitet og vejene i Aldershvileområdet fik netop gudenavne, men kilderne tier om Aldershvilesvejs afløsernavn.

Hotel Kystens Perle

Helsingør Byhistoriske Arkiv har modtaget den herunder viste lille reklamesag for hotel Kystens Perle, der formentlig er lavet lige efter

hotellets åbning i 1956. De særprægede bygninger i en tidstypisk, men ganske udfordrende stil, var tegnet af arkitekten Max Louw for hotelkongen Oscar Pedersen, der havde skabt „Nordens festlige Hjørne“ med Hotel Marienlyst, som den vigtige modpol. Det var dengang Helsingør var en selvstændig provinsby med sin egen atmosfære og liv. Dengang hoteller i stort antal kunne trives i bedste velgående og samle folk fra nær og fjern. Hvor byens virksomhedsledere og håndværksmestre i bedste Korsbæk-stil mødtes med deres koner og forretningsforbindelser på de fine steder som Kystens Perle og her fik en Diner de Luxe til 79 kr. Hertil kom drikkevarer, eksempelvis en Chateau la Tour Pin Figeac St. Emilion til 99 kr. pr. flaske, en uhyre sum omkring 1960, men firmaet betalte vel! Hotellet lukkede definitivt i 1975 og er nu omdannet til eftertragtede ejerlejligheder.

LBM

Museets arkæologiske udgravning mellem Kongensgade og Kronborgvej.

„I en kælder sort som kul „

At en kælder i bogstaveligste forstand sort som kul også kan indeholde spændende ting, fik museet bevist ved sin arkæologiske udgravning på trekanten mellem Kongensgade og Kronborggade, i kommunalt sprogbrug kaldet lokalplan 154. Udgravningen er nu slut og der er ved at blive gjort plads til 20 boliger for ældre handicappede. Ialt opføres 1360 m² boligareal, dvs. at bebyggelsesprocenten bliver 94. Boligerne opføres som randbebyggelse i 2 og 2½ etage langs Kronborgvej. På hjørnet af Kongensgade opføres en tårnbygning i 3 etager. Med så høj en bebyggelsesprocent lever byen helt op til sine gamle traditioner med meget tæt bebyggelse, man fristes til at sige byens „hollandske traditioner“. Etage på etage, højt og smalt. Ind imellem kunne man godt ønske sig lidt luft og grønne haver i byen, men på den anden side kan man lidt optimistisk sige at det blot er den gamle tradition som er ført videre.

Bymuseet havde sammen med Nord-sjællandsk Folkemuseum pligten til at undersøge området arkæologisk inden byggeriet blev påbegyndt. 30.000 blev af bygherren sat af til undersøgelsen, for ikke at komme i den situation at

byggeriet blev stoppet på grund af, at uventede historiske anlæg skulle ødelægges. Netop dette område havde museet med spænding set frem til at gå i dybden med. Fra arkivalske studier, vidste vi at Kong Chr.4's Gethus havde ligget på hjørnet af Sct. Annagade og Kongensgade i tiden mellem 1599 og 1659. Men hverken klokker eller kanoner dukkede op, og heller ikke nogen antydning af et Gethus.

En 64 m lang prøvegrøft fra nord-syd, 1,7 m bred ført ned til undergrunden, gravet med rendegraver fra hjørnet af Sct. Annagade langs med Kronborggade, skulle give svar på omfanget af mulige anlæg netop dér, hvor boligkomplekset skal bygges. Det første, der dukkede op, var rester af gulve fra 1700- måske 1800-årene, som dog ikke gav anledning til videre undersø-

I forbindelse med det ny byggeri i Kongensgade, måtte denne bevaringsværdige bygning fra det 18. århundrede nedrives. Der var ikke ressourcer til at lade huset opmåle, men de nødvendige fotografier er optaget. Huset -eller rettere taget af huset- ses også på forsidebilledet. Lone Hvass fot. maj 1998.

gelse. Vigtigt var derimod fundet af en lille kælder, der har hørt til en bygning bare 5 x 4 m stor. Kældrens vægge har sandsynligvis været bygget af kantstillede større marksten, som syldsten. Disse har ligget på den sandede undergrund, og indvendig var de pakket med ler. Kældergulvet bestod af omhyggeligt lagte mursten, og natur- og tildannede sandsten, alle genbrugte sten. Muligvis har der været en trappe op fra kældergulvet, idet et stykke af gulvbelægningen var fjernet, eller måske har den aldrig eksisteret. Hvad kælderen har været brugt til, ved vi ikke. Måske som forråds-kælder. Bemærkelsesværdigt var en hel del jernslagter, som lå på gulvet, samt et sort sandet (træ)kullag over det meste af gulvet. Om dette er rester af smedevirksomhed ved vi ikke. En analyse af

Når sådanne fragmenter af fornemt boligudstyr dukker frem af et kældergulv lagt af forhåndenværende materialer, bliver begejstringen stor og sanserne ekstra skærpet. Her er den mandlige herme fremdraget. Hovedet kroner en kanelleret pilaster, hvis fodstykke ses til venstre. Nordsjællandsk Folkemuseums medarbejder er ved at børste jord af den tilhørende konsol, der danner overgang mellem hermens hoved og kaminoverliggeren. Lone Hvass fot. maj 1998.

kullet på DTU (Danmarks Tekniske Universitet) vil senere kunne fortælle os proveniensens af kullet. At datere den lille kælder blev en svær opgave. Ingen arkivalske kort kunne hjælpe os. De fortalte nemlig at præsteboligen for Sct. Olai havde ligget der i 1700- og 1800-årenes begyndelse og siden beboet af en grev Schack. Men det æld-

ste kort over Helsingør fra 1697 viste ikke nogen bygning, der lignede vores. Men måske har det været en meget lille bygning, og af den grund måske aldrig tegnet på et kort, men den kan også have været ældre end 1697. Så vidt så godt. Stor blev vor overraskelse, da vi efter opmåling og fotografering af kældergulvet fik taget de mange gulvsten op, for pludselig i bogstaveligste forstand at stå ansigt til ansigt med historien, eller ihverfald en god solid kamin fra renæssancen. Først dukkede et stykke af en stor overliggersten fra en kamin med rester af en indskrift R og et ikke tydet bogstav op, alt sammen en klar renæssancedekoration. Det næste, der viste sig, var to pilastre, der har udgjort siderne på kaminens front. De bestod af et kaneleret søjleparti kronet af hermer, der har båret overliggeren, alt hugget i sandsten. Store, meget sortsvættede sandstensflader med skrårifling (bildning) har også hørt til kaminen.

De to hermer forestiller henholdsvis et mandsansigt med tæt krøllet hår og skæg og en kvinde med halvlångt let lokket hår. Der er ingen tvivl om, at manden forestiller den græske gud Hermes. Han var søn af Zeus og Maia og romernes kaldte ham Mercurius (på dansk Merkur)

Mange tænker sikkert mest på ham som gud for handel, af romerne ofte afbildet med vinge på skoene og rejsehæt. Den mission har han tjent fra de ældste tider, nemlig som de vejfarendes gud, gud for veje og rejser og sendebud for guderne. Ofte fremstillede

man ham som en herme, i det klassiske Grækenland var det en firkantet pille med et hermehoved, ofte med en fallos og to firkantede armstumper.

Skikken at sætte hermer op, blev taget op i renæssancen, og arkitekturen genbrugte den siden som pilastre med kvindelige og mandlige buster eller halvfigurer. I Danmark blev det især almindeligt på 1500- og 1600-årenes prædikestole, kirkestole og altertavler. Gå blot en tur i slotskirken på Kronborg og se på kirkestolene, eller se på prædikestolene i Sct. Maria og Sct. Olai, den sidste med påsatte hermer fra 1626 (selve stolen er fra 1567). Eller en tur i Strandgade og stop så op ved nr. 55, hvor i sin tid Jacob Willumsen batskær opførte sit fine hus. Her står et af landets fineste renæssancebygninger, lige nu færdigrestaureret. Huset er udsmykket med renæssancens vandrette sandstensprofilbånd, og mellem vinduerne er der lange pilastre, der i nederste etage er smykket med rosenornamenter, øverst med hermer, som på issen bærer joniske kapitæler med små kartouchebånd med løvemasker. Huset er opført samtidig med Kronborg, og da dekorationen har sit forbillede i Antwerpen, har man regnet med, at det er en af Fredriks 2.s flamske stenhuggere fra Kronborg, som her har været i arbejde. Mandshermeren er placeret mellem to „dydsirede“ jomfruer. Det er neop i et sådant hus, vi kunne forestille os at kaminen fra kælderen i Kronborgvej/Kongensgade udgravningen hører til.

Lone Hvass

Udsendes i uge 26

Kommende Arrangementer

*Redigeret af Jens Erik Nielsen og
Ingrid Dora Jarnbjer*

Tur til hinsidan

Foreningens sommertur er i år henlagt til den anden side af Øresund, hvor vi bl.a. skal se Bosjö Kloster, hvorefter der køres til Kivik, hvor vi skal se kongegraven og indtage frokosten. Der køres herefter til St. Olofs kirke med sine gamle katolske altre, og på turen tilbage mod Danmark vil der blive lejlighed til at se på yderligere et par skånske kirker, heriblandt Everlöv kirke, der kan fremvise en række pragtfulde kalkmalérier. Et af de mere specielle viser evangelisten Matthæus med briller på!. Eftermiddagskaffen forventes at blive indtaget i nærheden af Dalby Kirke, som er den ældste stenkirke i Norden.

Turen planlægges i øjeblikket af Ingrid Dora Jarnbjer og Jens Erik Nielsen, og der vil kunne fås yderligere oplysninger omkring Skåneturen hos Jens Erik Nielsen.

Deltagerafgiften bliver 275 kroner,

der betales i dansk valuta og inkluderer entréer, frokost, eftermiddagskaffe og bustransport. Der kan maksimalt deltage 38 personer.

Afrejse sker med Sundbusserne kl. 8.30 præcis og deltagerne sørger selv for billet til sørejsen.

I Helsingborg er der afgang med bus kl. 09.00 og vi foreventer at være tilbage i Helsingborg ved 17.30-tiden.

Tilmelding kan allerede nu ske til Jens Erik Nielsen, Rolighedsvej 17, 3000 Helsingør på telefon 4921 7087, helst efter kl. 17.00.

Turen vil ikke være nærmere omtalt i næste nummer af Forening og Museum, der udkommer omkring 1. september 1998, så deltagerne henvises til den righoldige litteratur, der findes om turens lokaliteter.

Kontingentsatser

gældende fra næste kontingentbetaling:

Pensionister og unge under uddannelse:
Kr. 75.

Pensionistpar: Kr. 125.

Enkeltmedlemmer: Kr. 150.

Par: Kr. 200.

Firmaer og institutioner: Kr. 400.